

บทบาทของพ่อต่อการอบรมเลี้ยงดูลูก

รศ. อัจฉรา สุขารมณ *

ว่าสิ่งใดควร หรือสิ่งใดไม่ควรทำ ขึ้นอยู่กับ คำสอนของพ่อ ถ้าพ่อใช้อำนาจบังคับ เด็กมักจะเป็นคนที่ไม่กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ชอบ ออกความคิดเห็น ขาดความมั่นใจในตนเอง ถ้าพ่อไม่มีวินัย ไม่รักษากฎระเบียบที่วางไว้ให้ สม่ำเสมอ เด็กจะคับข้องใจมาก ส่วนเด็กที่เกิด มาในครอบครัวแบบประชาธิปไตย ซึ่งพ่อแม่ วางระเบียบวินัย โดยบอกเหตุผลว่าทำไมจึง ควรเป็นเช่นนั้น เด็กก็จะเติบโตเป็นคนที่รู้จัก เหตุผล รู้ความจำเป็นที่พึงปฏิบัติ มีความ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ได้ ชอบแสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นลักษณะของ ผู้นำ และเป็นผู้ตามที่ไม่ตามอย่างงมงาย พ่อที่มีลักษณะดังกล่าวเป็นผู้ที่มีความอบอุ่น นานับถือ เป็นหลักได้และมีความผูกพันต่อ บุตร ตลอดจนสามารถผสมผสานลักษณะ ความมีอำนาจในฐานะผู้นำของครอบครัว มัก จะได้บุตรชายที่เป็นชาย (Masculine son) และได้บุตรหญิง ที่เป็นหญิง (Feminine daughter) (Lugo and Hurshey, 1976 : 150-194, citing Fromm, 1974)

ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่มีความ สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโต ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ความสัมพันธ์ ภายในครอบครัวระหว่างพ่อ แม่ และลูก มีความสำคัญมาก แต่แต่ละคนต่างมีบทบาท หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้มีความสุขในการ ดำรงชีวิตร่วมกัน พ่อนับว่าเป็นบุคคลสำคัญ ที่สุดในการนำครอบครัวไปสู่ความสุขและมี อนาคตที่มั่นคง เฮอร์ลอค (Hurlock, 1980 : 653) กล่าวว่า พ่อมีอิทธิพลต่อพัฒนาการ ของเด็กแตกต่างจากแม่ เด็กที่มีปัญหาด้าน พฤติกรรมมักเนื่องมาจากแม่ ส่วนด้านบุคลิก ภาพทั่วไปมาจากพ่อ ฟรอมม์ (Fromm.) ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบความรักของพ่อและ ของแม่นั้นแตกต่างกัน แม่เป็นผู้ให้ความรัก อย่างไม่มีเงื่อนไขไม่ว่าลูกจะดีหรือชั่วอย่างไร ก็มักพร้อมที่จะให้อภัยอยู่เสมอ ส่วนความรัก ของพ่อส่วนใหญ่เป็นความรักที่มีเงื่อนไข เด็ก เรียนรู้ที่จะปฏิบัติตามที่พ่อต้องการเพื่อจะ ได้ รับความรักจากพ่อ นั่นคือ เด็กจะถูกฝึกหัดให้ เรียนรู้ระเบียบวินัย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อสังคม ดังนั้นการที่เด็กจะเจริญเติบโตเป็นผู้ที่รู้จัก

* รองศาสตราจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า พ่อมีบทบาทที่มีความสำคัญต่อครอบครัว โดยเฉพาะในการอบรมเลี้ยงดูลูก ซึ่งเอเวอร์โซล (Anderson, 1982 : 151 ; citing Eversoll, 1974) ได้สรุปบทบาทสำคัญของพ่อในการอบรมเลี้ยงดูลูกไว้ 5 ด้าน คือ

1. บทบาทด้านการอบรมเลี้ยงดูลูก

การเลี้ยงดูลูกนับได้ว่าเป็นบทบาทสำคัญของพ่อในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัว คู่สมรสจำเป็นต้องแยกครอบครัวมาอยู่ตามลำพัง พ่อและแม่จึงจำเป็นต้องช่วยกันเลี้ยงดูลูก ไม่ใช่หน้าที่เฉพาะของใครคนใดคนหนึ่ง อีกทั้งสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้แม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน บทบาทของแม่ในการเลี้ยงดูลูกอย่างใกล้ชิดจึงลดลงไป บทบาทใหม่ของพ่อที่อาจพบมากขึ้น คือ ต้องอบรมเลี้ยงดูลูกมากขึ้น (Anderson, 1982 : 151 ; citing Eversoll, 1974) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยที่พบว่า พ่อในกรุงเทพมหานครได้แสดงความสนใจในการเลี้ยงดูลูกทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจเพิ่มขึ้นอย่างมาก พ่อและแม่มีความสำคัญ ในการเลี้ยงดูลูกทดเต็มกัน ดังพบว่าครอบครัวที่ขาดพ่อหรือพ่อไม่สนใจลูกเท่าที่ควร จะทำให้ลูก ขาดความอบอุ่น ขาดความเชื่อมั่นในตนเองกลายเป็นเด็กที่มีพฤติกรรม ผิดปกติและเป็นปัญหาของสังคม โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งลูกที่อยู่ในวัยรุ่น พ่อจะต้องตระหนักในบทบาทของตน ในการอบรมเลี้ยงดูลูก ให้ประพฤติตนเป็นคนดีที่สังคมยอมรับ ช่วยสนับสนุนให้ลูกสนใจเลือกอาชีพนับตั้งแต่เลือกในการศึกษาเล่าเรียนเพื่อเตรียมตัวที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดีและมีความสุข เด็กจึงควรได้รับการส่งเสริมทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์และจิตใจ ด้านร่างกายรู้จักเลือกอาหารที่ถูกต้อง เหมาะสม สามารถปฏิบัติตน ยามเจ็บไข้ได้ป่วยอย่างถูกต้อง ส่วนด้านจิตใจ ให้ความสนใจรับฟังความคิดเห็นของลูก สนใจพฤติกรรมของลูกและยอมรับสภาพอารมณ์ และเป็นที่ยึดทางด้านจิตใจของลูก (จรรยา สุวรรณทัต. 2524)

2. บทบาทด้านการเป็นตัวแบบให้กับลูก

พ่อมีความสำคัญเพราะเป็นตัวแบบที่น่าศรัทธาของลูก บุคลิกลักษณะของคนเราส่วนมากไม่ได้รับการถ่ายทอดจากพ่อแม่โดยตรง แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ เมื่อเด็กเจริญเติบโต เด็กเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมรอบด้าน การเรียนรู้ส่วนหนึ่งเกิดจากการเลียนแบบตัวแบบที่มีความหมาย ความสำคัญและน่าเลียนแบบที่สุด ก็คือ พ่อและแม่นั่นเอง เด็กที่มีอายุประมาณ 2-6 ปี เรียนรู้ที่จะเลียนแบบตามเพศของตน โดยเด็กชายเลียนแบบพ่อ เด็กหญิงเลียนแบบแม่ ส่วนลักษณะต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นชายหญิง เช่น

ความใจร้อน ความมีอัตตภาพ เด็กอาจเลียนแบบจากพ่อหรือแม่ก็ได้ เพื่อประโยชน์ของลูก พ่อแม่ทั้งหลายจะต้องพยายามเป็นแบบอย่างที่ดี โดยพยายามที่จะลดหรือเปลี่ยนแปลงการกระทำบางอย่างที่เคยปฏิบัติเมื่อครั้งที่ยังไม่มีลูกลงบ้าง

ส่วนในด้านบทบาททางเพศ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic) ของฟรอยด์ (Freud) เชื่อว่า ความรักเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่จะผลักดันสิ่งต่างๆ ให้เกิดขึ้นได้ เด็กชายจะมีความรักในแม่ เด็กผู้หญิง จะมีความรักในพ่อ เป็นความรักทางเพศที่มีติดตัวมาแต่กำเนิด ซึ่งมาปรากฏเด่นชัดในวัย 3 - 6 ปี ลูกชายจะพยายามช่วงชิงความรักและความสนใจของแม่มาจากพ่อมาเป็นของตน ลูกชายจะพยายามแข่งขันกับพ่อเพื่อแย่งความรักจากแม่ แต่ก็ติดขัดที่พ่อกำลัง และอิทธิพลเหนือตนสามารถบันดาลให้อะไรเกิดกับตนก็ได้ เช่น ตีดู หรือหาเงินมาเลี้ยงตน เมื่อไม่สามารถขจัดพ่อออกจากทางของตนได้ ลูกชายจึงพยายามทำตัวให้เหมือนพ่อ เพื่อแม่จะได้รักตน สนใจตนเช่นเดียวกับสนใจพ่อ การเลียนแบบบทบาททางเพศจึงเกิดขึ้น และบังเกิดขึ้นในลูกสาวตามรูปแบบเดียวกัน (Anderson, 1982 : 151 ; citing Eversoll, 1974)

ในครอบครัวที่ขาดพ่อ ลูกจะมีความวิตกกังวลสูง ว่าเหว่ และขาดกำลังใจ เมื่อลูก

เริ่มเข้าสู่วัยรุ่น ลูกจะพบปัญหาทางด้านทั้งความแปลกใหม่ของความเจริญเติบโต และเปลี่ยนแปลงทางกาย และความแปลกใหม่ของการประสบการณ์รอบตัว ข้อสงสัยหลายอย่าง ที่แม่ไม่สามารถจะให้ความกระจ่างแก่ลูกได้ดีเท่าพ่อ เมื่อลูกต้องถูกแยกห่างจากพ่ออันเป็นที่พึ่งทางใจ จึงไม่มีใครที่จะช่วยชี้แนะหรือช่วยตอบข้อข้องใจให้กับตนได้ จะเห็นได้ว่าความเอาใจใส่จากพ่อมีความสำคัญมากต่อลูก โดยเฉพาะในลูกชาย นอกจากจะช่วยให้ลูกมีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์แล้ว ความเอาใจใส่จากพ่อยังช่วยให้ลูกมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่ดียิ่งขึ้นด้วย สกินน์ (Skinn, 1978) แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน ได้รวบรวมผลงานวิจัยเกี่ยวกับการขาดพ่อว่าห้าสิบเรื่องในปี ค.ศ. 1978 ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ทำการศึกษากเกี่ยวกับการขาดพ่อ และการพัฒนาสติปัญญาของเด็ก สกินน์สรุปว่า การขาดพ่อในวัยต้น ๆ เมื่อเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปีลงมา จะมี ผลเสียกระทบต่อพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าการขาดพอนั้นเป็นช่วงเวลายาวนาน ส่วนการขาดพ่อในวัยเด็กตอนปลาย (อายุประมาณ 7-11 ปี) แม้จะเป็นเพียงระยะเวลาสั้น ๆ ก็มีผลเสียต่อการพัฒนาสติปัญญาของเด็กเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบว่า การขาดพ่อจะมีผลกระทบต่อพัฒนาการทาง

ด้านสติปัญญาในเด็กชายมากกว่าเด็กหญิงด้วย

3. บทบาทด้านการแก้ปัญหา พ่อเป็นบุคคลภายในครอบครัวซึ่งอยู่ในตำแหน่งเป็นผู้แก้ปัญหาต่าง ๆ ของครอบครัว เช่น การแก้ปัญหาด้านการอบรมเลี้ยงดู การช่วยเหลือลูกในการแก้ปัญหาต่าง ๆ การคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว ฯลฯ โดยปกติแล้วพ่อค่อนข้างห่างเหินจากครอบครัวเนื่องจากหน้าที่การงาน แต่เมื่อมีเวลาว่างจากการทำงาน เช่น ในตอนเย็นหรือวันหยุดสัปดาห์ สามารถมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัว ช่วยวางแผนต่าง ๆ พ่อมักจะมีอำนาจในการตัดสินใจมากกว่าแม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับชุมชนภายนอก โดยมีแม่เป็นที่ปรึกษาและสามารถเจรจาตกลงกันได้ มิใช่ว่าแม่จะไร้อำนาจเสียทีเดียว (Benson, 1985 : 26)

นอกจากนี้ บทบาทของพ่อ แม่ ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับลูกมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของปัญหา จากการศึกษาของ แฮส (Horna and Lupri, 1987 ; citing Hass, 1981) ซึ่งได้ศึกษาพ่อชาวสวีเดนและแคนาดา พบว่า พ่อมีบทบาทในการแก้ปัญหาเด่นกว่าแม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านระเบียบวินัย

ส่วนแม่ เด่นกว่าพ่อในด้านการแก้ปัญหาทั่วไปในชีวิตประจำวันของลูก

สำหรับเด็กวัยรุ่นการเกิดปัญหาส่วนใหญ่ มักเกิดจากตัวเด็กเอง เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนทำให้เกิดความวิตกกังวล เนื่องจากความไม่เข้าใจ ถ้าผู้ใหญ่ไม่เข้าใจเด็กจะทำให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจ ทำให้เด็กไม่สามารถปรับตัวในสังคมและ อาจเกิดโรคประสาทหรือโรคจิตได้ ฉะนั้น พ่อแม่ต้องช่วยแก้ปัญหา แนะนำให้เด็กวัยนี้เข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่กำลังประสบอยู่ เพื่อช่วยลดปัญหาและทำให้เด็กสามารถอยู่ในสังคมได้ต่อไป (สุพิตรา สุภาพ. 2523) วัยรุ่นต้องการความช่วยเหลือเวลาที่เขาเดือดร้อน ต้องการกำลังใจ ความเมตตากรุณา ความเข้าใจและเห็นใจเมื่อประสบปัญหา ต้องการความรักและการปลอบใจเมื่อประสบกับความทุกข์ร้อน ดังนั้น พ่อจึงควรช่วยเหลือลูกในการแก้ปัญหาต่าง ๆ อาจลดโดยส่งเสริมให้ลูกแก้ปัญหาด้วยตนเอง แต่ไม่ช่วยเหลือลูกโดยตรง เช่น ให้กำลังใจแก่ลูกและช่วยเหลือลูกในจังหวะที่เหมาะสมอย่างมีเหตุผล

4. บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว พ่อเป็นผู้ที่สำคัญที่สุดและเป็นบุคคลแรกที่จะช่วยเหลือครอบครัวทางด้านเศรษฐกิจ โดย

ส่วนใหญ่แล้วพ่อเป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว พ่อเป็นผู้สนองความต้องการของแม่และลูกในด้านวัตถุสิ่งของ และกำลังทรัพย์ พ่อจะมีความคับข้องใจมากเมื่อพบว่ารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายของครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับลูก ถึงแม้ว่าในปัจจุบันที่ภาวะสังคมเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป โดยที่แม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน แต่บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของพ่อต่อครอบครัวก็ได้ลดลง พ่อยังคงมีบทบาทเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวเช่นเดิม จากผลการศึกษาของ เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่น ๆ (2526 : 9) พบว่า ทั้งพ่อและแม่ต่างให้ความเห็น ตรงกันว่า การขาดพ่อทำให้ครอบครัวขาดรายได้ฐานะครอบครัวก็แย่ลง ซึ่งทำให้แม่และลูกต้องทำงานหนักมากขึ้นเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว การที่มีพ่ออยู่ด้วยทำให้ครอบครัวมีฐานะมั่นคงขึ้น

5. บทบาทด้านสันตนาการ พ่อมีบทบาทมากกว่าแม่ในการจัดกิจกรรมให้แก่ลูก เมื่อพอมีเวลาว่างจากงาน พ่อจะเข้ามาเล่นร่วมกับลูก นอกจากนี้ พ่อจะเป็นผู้ชักนำลูกให้รู้จักสังคมนาภายนอกบ้าน พาลูกไปเที่ยว จากการศึกษาของ วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคนอื่น ๆ (2528) เกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูลูกในครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจสังคมสูง พบว่า พ่อเป็นผู้

พาลูกไปรู้จักสังคมนาภายนอกโดยพาไปยังสถานที่ต่าง ๆ เช่น สวนสัตว์ ชนบท เป็นต้น

สมาชิกในครอบครัวมีความสนใจแตกต่างจากสมัยที่เป็นเด็ก และธรรมชาติของวัยรุ่นก็มักจะมีความสุขกับการคบหาสมาคมกับเพื่อน ๆ มากกว่าที่จะใกล้ชิดกับพ่อแม่ ส่วนพ่อแม่ก็กำลังเริ่มลดลง มีเวลาว่างไม่เพียงพอเนื่องจากมีภาระอย่างอื่นหลายด้าน สมาชิกในครอบครัวจึงห่างเหินจากกันไปตามธรรมชาติ ด้วยวัยและความเข้าใจ โอกาสที่จะพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันก็มีน้อยลง ในการที่จะให้สมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันนั้น ควรมีการพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันจะช่วยให้ได้มาก โดยจงใจให้สมาชิกมีความต้องการที่จะพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันหรือทำกิจกรรมเพื่อสันตนาการร่วมกัน (นิยม บุญมี, 2530)

พ่อแม่จึงควรมีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมในยามว่างให้แก่สมาชิกในครอบครัว หาเวลาว่างเพื่อพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันในครอบครัว จัดสถานที่ภายในบ้านเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้ร่วม กิจกรรมกันหรือให้เพื่อนของลูกได้ร่วมกิจกรรมกับลูก รักษาสมรรถภาพร่างกายให้ดีอยู่เสมอเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมกับลูก วางแผนให้สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมกันสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ลูกใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สนใจการใช้เวลาว่างของลูก พร้อมทั้งแนะนำให้ลูกรู้จักใช้เวลาว่างให้ถูก

บรรณานุกรม

- จรรยา สุวรรณทัต และคนอื่นๆ (2524). แบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่กำลังเปลี่ยนแปลงของครอบครัวรายได้น้อยที่อยู่ในตัวเมือง. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 24. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เฉลียว นูร์ภักดี และคนอื่นๆ (2526). พ่อในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ฉลองรัฐ อินทรีย์ และคนอื่นๆ (2528). รายงานวิจัยเรื่องปัญหาและความต้องการของวัยรุ่น
ไทย.ม.ป.ท., 2528.
- นิยม บุญมี (2530). ครอบครัวสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคนอื่นๆ (2528). การศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการทางด้าน
ร่างกายและความพร้อมทางการเรียนของเด็กก่อนวัยเรียนในกรุงเทพฯ.
รายงานการวิจัยฉบับที่ 29. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- สุพัตรา สุภาพ (2523). สังคมและวัฒนธรรมไทย : ค่านิยม : ครอบครัว : ศาสนา : ประเพณี.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช .
- Anderson, S.L.H. (1982) Attitudes of Oklahoma toward the father role. Oklahoma State
University.
- Benson, L.(1985) "Theoretical Perspectives," American Behavioral Scientist. 29 (1) : 25-
42; September-October.
- Horna, J. & E. Lupri. (1987)"Fathers' participation in work, family life and leisure :
A Canadian experience," in C. Lewis and M. O'Brien (Eds.)
Reassessing fatherhood(pp. 54-73.) California : Sage Publications Ltd.
- Hurlock, E.B. (1980) Developmental Psychology. New York : McGraw-Hill Book Company.
- Lugo J.O. & J.O. Hershey. (1976) Human Development : Multidisciplinary Approach to the
Psychology of Individual Growth. New York : Macmillan Publishing Co.,Inc.